

8 d'octubre

EL VENDRELL

Lloc: Escola de Música Pau Casals

TARDA

A partir de les set

La Cultura

Ponència:

TONI SELLA (director-gerent Consorci Patrimoni de Sitges):
«La Cultura al Penedès» .

Taula Rodona:

GERARD RAMON (gestor cultural);
JOSEP SOLER (president del Vinseum);
ÀNGELS SANTACANA (tècnica de Cultura-El Vendrell);
Moderadora, MONTSERRAT COMAS (IEP)

Debat

Resum de Ponència

LA CULTURA AL Penedès

TONI SELLA (director-gerent Consorci Patrimoni de Sitges):

L'absis romànic de l'església de Sant Martí Sarroca –Alt Penedès- és, sens dubte, una de les mostres arquitectòniques més preuades de l'art català del segle XII. Sovint passa desapercebuda, arraconada i llunyana com està de les grans vies de comunicació. Però existeix, malgrat la desconexió. El problema –la desconexió- d'aquest absis superb és una metàfora del problema cultural del que hem vingut a denominar gran Penedès, d'aquesta confluència geogràfica repartida entre tres comarques i dues províncies, eterna terra de frontera, mal comunicada entre els seus termes, terra de pas per a tothom.

Quan es tracta de voler definir una unitat, sempre cal anar a parar al que aquest conjunt pot oferir enfront dels altres. Ja se sap que, i ho ha descobert l'antropologia, la mirada dels altres ajuda a crear la pròpia identitat.

Des d'una perspectiva cultural, avui en dia el Penedès ofereix diversos trets interessants al conjunt de Catalunya. No establirem l'ordre per la importància, però sí per l'antigor. En primer lloc, caldria citar la cultura del vi, donat que estem en una de les denominacions d'origen més extenses i preuades de Catalunya. No cal remetre'ns a la història clàssica i a la triada de la dieta mediterrània –oli, blat i vinya- per copsar la importància que culturalment –més enllà del fet econòmic- té l'univers vitivinícola. En segon lloc, i pensant més enllà de les fronteres comarcals, el gran Penedès serveix un important tresor en el camp de la cultura popular i el folklore. El món casteller, tot i que no únic de les nostres contrades, s'alimenta en aquesta terra i d'aquí ha esdevingut un símbol nacional, necessari quan s'ha d'explicar què és i perquè és Catalunya. I al costat dels castells, l'univers dels diables i el foc, els balls de bastons o les gitanes. No cal quedar-se estorats, només cal buscar quantes noves tradicions no han nascut a la Catalunya del post franquisme, emmirallant-se en la tradició penedesenca, ja sigui en els grallers vendrellencs, en els castellers vilafranquins o en els diables sitgetans.

I de la cultura popular podem passar amb facilitat a la cultura acadèmica. No és una casualitat que dos dels tres museus secció del Museu Nacional d'Art de Catalunya es trobin en terres penedesenques. El Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú i el rossinyolià Cau Ferrat de Sitges concentren l'esperit il·lustrat del segle XIX català.

Vi, folklore, il·lustració artística i noves propostes culturals, com els diversos festivals –música, cinema, poesia, circ- que celebren distintes poblacions i ciutats penedesenques, mostres d'una vitalitat cultural i social que no disposa, però, d'un segell d'unitat que enforteixi la marca territorial. Una mancança que, potser, s'explica per les tensions que viu el territori, antany marca i avui frontera entre la metròpoli de Barcelona, que arrossega el Garraf i bona part de l'Alt Penedès, i la conurbació de Tarragona que xucla el Baix Penedès.

Taula rodona

SISTEMES CULTURALS SOSTENIBLES D'ABAST TERRITORIAL. UNA OPORTUNITAT PEL PENEDEÈS

GERARD RAMON MONTANÉ, gestor cultural

El març del 2010 el govern de la Generalitat a través del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació va aprovar el Pla d'Equipaments Culturals de Catalunya (PECCat). El **PECCat**, segons el propi decret, és l'**instrument jurídic i tècnic** mitjançant el qual es pretén "assolir una **distribució equilibrada dels equipaments culturals arreu del territori**, (...) que permeti garantir elevats **estàndards de qualitat** i augmentar la seva utilitat social i econòmica, afavorint la seva adaptació a les necessitats i demandes d'una societat del segle XXI".

Més enllà de comentar el contingut, l'abast o les controvèrsies que pugui generar el **PECCat**, l'aprovació d'aquest decret és un reflex de quina és la situació de la cultura en el conjunt de Catalunya. M'explico. Durant trenta anys les **polítiques culturals** d'aquest país han estat centrades en crear de nou i incentivar la cultura després de l'erm període que va suposar el franquisme. En un primer moment els esforços es van centrar en la **recuperació del patrimoni festiu, la cultura popular**, i les seves representacions a l'espai públic. A partir dels anys 90 la gran mancança d'equipaments culturals obliga als ajuntaments a dedicar els recursos en la **construcció de nous equipaments de difusió cultural** (biblioteques, museus, teatres i arxius), i en **equipaments socioculturals** (centre cívics i centres culturals). L'inici del nou mil·lenni es viu una conjuntura econòmica molt favorable que algunes administracions locals aprofiten per tirar endavant ambiciosos projectes d'infraestructures culturals.

Tanmateix durant aquests període ha predominat un **model** que es caracteritza més per l'**aprofitament d' oportunitats** en forma de subvencions que puguin arribar des de les administracions autonòmica i estatal, que **no per una bona planificació** de les veritables necessitats i possibilitats culturals d'un municipi. De la mateixa manera, les programacions i equipaments culturals **s'han preocupat poc de la seva pròpia viabilitat econòmica**. Sovint la tendència ha estat la d'una major preocupació per la inversió en la construcció del **contenedor (equipament cultural)**, que en una bona planificació i gestió dels **continguts (línies d'activitat)**.

L'actual **context de crisi** – malgrat es pugui dir que el sector cultural està en crisi permanent – ha posat de manifest que l'**administració local**, màxim exponent de l'**acció cultural** a Catalunya, s'ha de regir sota **criteris de planificació i sostenibilitat**. D'aquesta manera el **PECCat** és també un reflex de la preocupació per induir un **canvi de model**. D'una banda, cal que el conjunt del territori assoleixi uns **mínims garantits d'infraestructures culturals** que garanteixin un **accés pròxim i democràtic a la cultura**. D'altra banda, cal induir una major **planificació a llarg termini** dels sistemes culturals locals.

D'aquesta manera la **sostenibilitat dels sistemes culturals públics locals** passa per tenir en compte un conjunt de consideracions:

- **Equilibrar i planificar el mapa d'equipaments culturals locals** segons les necessitats, singularitats i possibilitats del propi municipi
- **Garantir un mínim d'oferta cultural accessible** al conjunt de la població
- Cercar **noves modalitats de gestió més eficients** que s'adaptin a les necessitats d'**immadrieta** i **agilitat** que requereix la prestació de serveis culturals
- Cercar **fórmules de col·laboració entre l'administració i la iniciativa privada** en la prestació de serveis culturals d'interès públic.

- **Cercar aliances en els equipaments del territori immediat** per tal d'establir sistemes que permetin una comunicació de l'oferta de més gran abast, fluxos de públics, i una major coordinació de les programacions culturals.

Per la Jornada que ens ocupa penso que és prou interessant reflexionar en els avantatges d'establir **sistemes culturals coordinats d'abast territorial**. El **Penedès**, format per les comarques de l'Alt i el Baix Penedès i el Garraf, ha vist com el **pol metropolità** diluïa i camuflava les dinàmiques pròpies que històricament l'havien dotat d'identitat. El context actual passa per **cercar realitats territorials àmplies** que transcendixin els municipis, i tinguin una **major capacitat d'acció en un món globalitzat**. En aquest sentit és més productiu aliar-se amb el que està a prop que no competir-hi.

D'aquesta manera el panorama actual és una **oportunitat per recuperar vincles i aliances** per constituir una realitat territorial més dinàmica en el marc del **Penedès**. **La cultura és un dels camps d'acció més adequats per tal de reforçar aquests vincles i aliances:**

- **La seva càrrega simbòlica reforça els discursos identitaris i de pertinença**
- **La dimensió econòmica de la cultura** és una realitat més que acceptada actualment.

Un **territori culturalment actiu i dinàmic**, és un territori que crea riquesa i és **atractiu** per les inversions i pel turisme de qualitat. La **constitució de sistemes culturals d'àmbit territorial suposa una fórmula més sostenible i diversa** que permet classificar les programacions i d'equipaments de la següent manera:

- **Equipaments i programacions de proximitat** destinades a cobrir les necessitats mínimes en cultura a les que ha de poder accedir tot ciutadà. Biblioteques locals, centres culturals, centre cívics, espais escènico musicals de petit mitjà format.
- **Equipaments i programacions de centralitat/capitalitat**. Programacions que transcendeixen la proximitat i cerquen amplis espectres de públic en ell territori immediat. Biblioteques comarcals, equipaments escènico musicals de petit, mitjà i gran format, museus, centres d'arts visuals, centres culturals.
- **Equipaments i programacions singulars** fruit del patrimoni cultural o la trajectòria històrica i dinàmica cultural local. Aquests equipaments i programacions poden tenir un interès més enllà del propi municipi gràcies a la seva especificitat.

A tot el **Penedès** existeixen tots tres tipus d'equipaments. Els de proximitat tenen un abast merament local. Però hi ha un conjunt de **reptes a nivell polític i estratègic** pels altres tipus d'equipaments i programacions culturals:

- **Establir marcs de planificació consensuats en equipaments culturals amb una visió territorial** que cerquin l'equilibri entre les necessitats del municipi, i la sostenibilitat territorial, buscant complementarietats amb la resta d'equipaments dels municipis del voltant.
- **Coordinació de les programacions per cercar una major complementarietat** dels equipaments i no competir entre sí. **Cercar l'especialització** en una part dels continguts per trobar factors diferencials de l'oferta cultural més immediata. **Crear sinèrgies de treball, afavorir els intercanvis i la producció cultural conjunta**.
- **Comunicació i difusió conjunta de les programacions i els equipaments culturals**. Cercar **fórmules i sistemes de comunicació i fins i tot comercialització conjunta** de l'oferta cultural del territori. Aquest fet ajudaria com ja s'ha dit a un **major flux de públics** i a la **creació d'una marca conjunta** per poder competir en **mercat global** de la cultura i l'oci.

Taula rodona

ELS EQUIPAMENTS MUSEÍSTICS

ÀNGELS SANTACANA, tècnica de cultura del Vendrell

El Vendrell ja fa uns 10 anys que per a promocionar el seu patrimoni utilitza el lema EL VENDREL-LA CULTURA. Anteriorment havia utilitzat el lema **el Vendrell vila cultural**. Si veiem la portada d'aquests fullets podem pensar que és un eslògan publicitari més o menys encertat però quan es fulleja es adonem que realment dins hi ha alguna cosa més. Els diferents museus que s'hi anuncien es troben tots en una mateixa vila. Aquests museus no han nascut per generació espontània sinó que són fruit de la història i venen donades pels personatges il·lustres, que per naixement o per adopció han format part d'aquesta vila. Aquest fet ha marcat el desenvolupament cultural aquesta dècada.

Com es reflecteix aquest desenvolupament, doncs, en el nombre de museus que té la població: l'any 1976 s'obria al públic la casa de Pau Casals de Sant Salvador. Aquest fet va permetre que hi hagués un grup de persones que pensessin que el Vendrell podria tenir una projecció més enllà de la comarca i van lluitar per poder aconseguir que es construís un auditori. El 1981 s'inaugurava davant mateix de la vil·la Casals i es creava el festival internacional Pau Casals de música clàssica que des de fa 30 anys obre les seves portes el mes de juliol.

El 1991 s'obria un nou equipament museístic, la casa museu Àngel Guimerà. De titularitat pública, teniu una particularitat, era polivalent, vol dir que en planta baixa acollia el museu arqueològic, les oficines de cultura i educació i el primer pis era un espai visitable, ja que era el pis de la casa pairal dels Guimerà. En aquell moment s'aconsellava aglutinar i diversificar en un mateix espai diversos organismes; segurament l'economia d'aquell moment era el que es podia permetre.

El 1995 s'inaugura el Museu Deu. Un museu de nova creació, que respecta la façana de l'edifici antic però la resta és tot nou, cosa que facilita la musealització de l'espai estigui pensada al detall per a cada una de les peces que allí s'exposaran. La donació del fons del notari Deu Font es pot comparar amb el que representa per a Vilanova i la Geltrú el museu Víctor Balaguer. És un museu dedicat a l'art i digne de ser visitat. Un any més tard, el 1996, la Fundació Pau Casals tanca el museu de Sant Salvador degut al mal estat de l'edifici i a la precarietat en que es troba tot el material allí exposat. La Fundació que Pau Casals havia creat l'any 1972-1973 no hi tenien representació cap administració, aquest fet condicionava qualsevol iniciativa per condicionar de nou el museu.

A partir d'aquest moment s'inicien tot una sèrie de contactes polítics a tots els nivells amb la fundació perquè el Vendrell no es podia permetre tenir la casa de Pau Casals en la situació d'abandó que es trobava i tampoc tenia la capacitat econòmica per fer front a l'elevat cost econòmic que representava la seva rehabilitació. Al mateix temps el 1998 s'inaugura la casa nadiua de Pau Casals, de titularitat pública que l'ajuntament havia comprat feia uns anys. Finalment i després d'uns anys de negociacions entre les institucions i la fundació, l'any 2001 s'inaugura la rehabilitació de Vil·la Casals, convertida en un equipament museístic important amb una museografia potent de primer ordre com es cita en el llibre *Museo Local, la cenicienta de la cultura*.

Però no s'acaba aquí, el 2002 s'inaugura la Fundació Fenosa, de titularitat privada, la seu de la qual és la casa d'estiueig comprada per l'escultor Apel·les Fenosa i la seva esposa Nicole l'any 1958. Els Fenosa van ser uns grans promotors de la cultura sobre tot al Baix Penedès. Per aquesta casa i durant molts anys i van desfil·lar els personatges més importants del món de la literatura i de l'art entre d'altres disciplines culturals. Crec que podem dir que El Vendrell amb aquest patrimoni museístic és una vila de referència dins del món cultural a nivell de Catalunya.

Aquesta explicació que he donat ha estat possible perquè la conec de primera mà. Ara bé si vull saber quins altres museus hi ha al Penedès i com s'interrelaciona la cultura de proximitat necessitaré saber amb quins equipaments compta el Baix Penedès, l'Alt Penedès i el Garraf.

Si passem a analitzar la comarca del Baix Penedès ens trobem el següent panorama museístic:

Calafell: La ciutadella ibèrica (1996) i el Museu Casa Barral (2004)

Santa Oliva: Espai Temàtic Eines per a la construcció (Ciència i Tècnica) (2003)

L'Arboç: La Giralda, el museu de puntes al coixí (1994), El cau del Tauró (2001)

Banyeres: Museu Josep Cañas (2002) des del 2005 horari permanent

A l'Alt Penedès:

Sant Sadurní: Museu de les Caves Codorniu

Vilafranca del Penedès: Casa de la Festa Major, Vinseum

Vilobí del Penedès: Museu de Geologia

Subirats: Museu de l'Esperanto

I al Garraf:

Sitges: La Pleta (centre d'informació del parc del Garraf), Museu Cau Ferrat, Museu Maricel, Museu Romàntic Can Llopis.

Vilanova i la Geltrú: Centre d'interpretació del Romanticisme. Terra XIX, Museu del Ferrocarril, Museu Romàntic Can Papiol, Biblioteca .Museu Víctor Balaguer

Aquest llistat de museus i col·leccions està tret del llibre *Museus Catalunya i Centre de patrimoni cultural* que ha preparat la direcció general del Patrimoni cultural que encara no ha estat distribuïda, i de la publicació que la Diputació de Tarragona va presentar el març del 2010 amb el nom *Museus i altres equipaments culturals de les comarques del Camp de Tarragona*.

També a través de les pàgines webs de cada una de les poblacions es pot trobar informació, les dificultats que m'he trobat és que estan estructurades de diferents manera això alenteix la recerca i les dades no estan estandarditzades. Conclusió és que el Penedès no disposa d'un inventari patrimonial organitzat per facilitar-ne el coneixement.